

Valentín Bou Franch*

El Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals, de 1950

1. INTRODUCCIÓ

Amb caràcter introductor, us recorde que Europa és la regió geogràfica del món on més s'ha avançat en la protecció dels drets humans. Això es deu en gran part a la creació d'una organització regional en 1949, denominada "Consell d'Europa". El Consell d'Europa persegueix els valors de la democràcia, l'estat de dret i el respecte dels drets humans.

El principal instrument jurídic, encara que no l'únic, adoptat pel Consell d'Europa sobre els drets humans és el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals, fet a Roma, el 4 de novembre de 1950. He d'esmentar, d'una banda, que el llistat de drets protegits ha sigut complementat pel Protocol addicional i pels Protocols números 4, 6, 7, 12 i 13. D'altra banda, el procediment de control previst en el Conveni Europeu ha sigut modificat pels Proto-

Aquesta obra està protegida amb una [Llicència Creative Commons Reconeixement – No Comercial – Sense obra derivada](#)

Cofinançat per la Unió Europea

* Catedràtic de Dret Internacional Públic. Universitat de València (Espanya). Cofinançat per la Unió Europea. Les opinions i punts de vista expressats només comprometen al seu(s) autor(s) i no reflecteixen necessàriament els de la Unió Europea o els de l'Agència Executiva Europea d'Educació i Cultura (EACEA). Ni la Unió Europea ni la EACEA poden ser considerats responsables d'ells.

cols números 2, 3, 5, 8, 9, 10, 11, 14, 15 i 16.

Els destinataris dels drets humans reconeguts pel Conveni Europeu són totes les persones que estiguen sota la jurisdicció d'una Part Contractant (Art. 1 CEDH). Aquesta disposició abarca: 1r) a tota persona, ja siga nacional, estranger o apàtrida, que es trobe en el territori d'una Part Contractant i estiga sotmés a la seua jurisdicció (no, per exemple, el personal diplomàtic estranger); i 2n) a tota persona que no es trobe en el territori d'una Part Contractant, però seguisca sotmesa a la seua jurisdicció. Aquest segon supòsit seria tant el cas del personal diplomàtic nacional acreditat a l'estranger, com el de totes les persones que estiguen a bord de vaixells del pavelló, en aeronaus matriculades, en bases antàrtiques... d'una Part Contractant.

Pel que fa a l'abast de l'obligació de respectar els drets humans, cal assenyalar, primer, que el Conveni Europeu sí que conté drets subjectius directament exigibles pels particulars davant els tribunals de justícia; i, segon, que el Conveni Europeu imposa una obligació de resultat, ja que les Parts Contractants "reconeixen" els drets i llibertats del Títol primer del Conveni Europeu.

2. DRETS PROTEGITS

Els drets protegits pel Conveni Europeu són els Drets i Llibertats previstos en el seu Títol I (Arts. 2 a 18 CEDH). Són drets preferentment de caràcter

civil i polític, com el dret a la vida, la prohibició de la tortura, el dret a un procés equitatiu, la llibertat de pensament, etc. No obstant això, en ocasions, tenen la doble naturalesa de ser també drets socials. Per exemple, la llibertat d'associació i la de sindicació.

El llistat de drets protegits pel Conveni Europeu ha augmentat amb els Protocols complementaris. Així, el Protocol addicional va introduir el dret de propietat; el dret a l'educació; i el dret a eleccions lliures. El Protocol 4 va afegir la prohibició de la presó per deutes; la llibertat de circulació; la prohibició de l'expulsió de nacionals; i la de les expulsions col·lectives d'estrangers. El Protocol 6 va establir l'abolició de la pena de mort, excepte en temps de guerra. El Protocol 7 va augmentar els drets de caràcter processal, en introduir: les garanties dels procediments en cas d'expulsió d'estrangers; el dret a la doble instància en matèria penal; el dret a indemnització per error judicial; el dret a no ser jutjat o condemnat dues vegades; etc. El Protocol 12 va establir la prohibició general de la discriminació. Finalment, el Protocol 13 va abolir la pena de mort en totes les circumstàncies.

He d'indicar que el llistat de drets protegits també ha augmentat per la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans. A causa d'una interpretació evolutiva i extensiva de les normes previstes pel Conveni Europeu i en els seus Protocols complementaris, a partir del dret a la vida

(Art. 2 CEDH), el Tribunal Europeu ha consagrat l'obligació d'investigació efectiva en casos de privació de la vida, fins i tot per atemptat terrorista. A partir de la prohibició de la tortura (Art. 3 CEDH), el Tribunal ha afirmat l'obligació de les Parts Contractants de no expulsar ni entregar a una persona a un Estat on puga ser torturat. També des del dret al respecte a la vida privada i familiar (Art. 8 CEDH), el Tribunal ha consagrat el dret a la protecció del medi ambient. Fins i tot des del dret de propietat (Protocol adicional), el Tribunal també ha inferit el dret humà a rebre pensions contributives.

Dec igualment indicar que els drets humans protegits pel Conveni Europeu no són drets absoluts. Referent a això, hem de tindre en compte tres aspectes diferents. En primer lloc, en casos d'estats d'excepció (guerra o un altre perill públic que amence la vida de la nació), una Part Contractant pot derogar aquests drets (Art 15 CEDH). L'única excepció són els drets que constitueixen el nucli dur del Conveni Europeu: són inderogables el dret a la vida, la prohibició de la tortura; la prohibició de l'esclavitud; i el principi no hi ha pena sense llei. En segon lloc, el Conveni Europeu no prohibeix les restriccions legals a les activitats polítiques dels estrangers (Art. 16 CEDH). Finalment, hem de tindre en compte que el Conveni Europeu sí que prohibeix l'abús de dret (Art. 17 CEDH).

3. CONTROL DEL COMPLIMENT

El control del compliment del Conveni Europeu es garanteix amb la creació d'un Tribunal Europeu de Drets Humans (Art. 19 CEDH). Aquest Tribunal Europeu funciona de manera permanent i està compost per un jutge nacional de cada Part Contractant. Els jutges tenen un mandat de nou anys, no renovable (Art. 23 CEDH).

Quant a la competència del Tribunal Europeu, aquesta abasta tots els assumptes relatius a la interpretació i aplicació del Conveni Europeu i dels seus Protocols (Art. 32 CEDH). Cal distingir tres classes de competències.

La primera és la seua competència contenciosa, en la qual existeix un demandant contra una Part Contractant demandada, que comprén: (1) las demandes interestatals, és a dir, entre les Parts Contractants (Art. 33 CEDH); i (2) las demandes individuals, presentadas per qualsevol persona física, organització no governamental o grup de particulars que es consideren víctimas d'una violació per una de les Parts Contractants dels drets reconeguts en el Conveni Europeu o en els seus Protocols (Art. 34 CEDH).

En segon lloc, el Tribunal Europeu té competència consultiva. La previsió originària consistia en el fet que el Tribunal Europeu pot emetre opinions consultives, a sol·licitud del Comitè

de Ministres, sobre qüestions jurídiques relatives a la interpretació del Conveni Europeu i dels seus Protocols (Art. 47 CEDH). Aquestes opinions consultives han d'estar motivades, havent de tindre en compte que tot jutge pot formular opinions separades (Art. 49 CEDH).

El Protocol número 16 ha ampliat les competències consultives del Tribunal Europeu. Aquest Protocol permet que els òrgans jurisdiccionals de major rang d'una Part Contractant puguen sol·licitar al Tribunal Europeu que emeta opinions consultives sobre qüestions de principi relatives a la interpretació o a l'aplicació dels drets i llibertats definits en el Conveni Europeu o en els seues Protocols. En el Dret espanyol, només el Tribunal Suprem i el Tribunal Constitucional poden sol·licitar aquestes opinions consultives.

La tercera classe de competència és la competència de la competència, ja que en cas d'impugnació de la competència del Tribunal Europeu, aquest decidirà sobre la mateixa (Art. 32.2 CEDH).

Quan el Tribunal Europeu actue en via contenciosa, sempre haurà de realitzar un examen previ sobre l'admissibilitat de cada demanda. D'una banda, quan es tracte de demandes interestatals, el Tribunal Europeu declararà inadmissible una demanda si no es refereix a un dret reconegut en el Conveni Europeu o en els seus Protocols (Art. 33 CEDH). D'altra banda, en les demandes

individuals, el Tribunal Europeu declararà inadmissible una demanda en quatre supòsits. Primer, si la demanda no es refereix a un dret reconegut en el Conveni Europeu o en els seus Protocols (Art. 34 CEDH). Segon, si no s'han esgotat els recursos judicials interns o si han passat més de quatre mesos des de la data de la decisió interna definitiva. Tercer, si la demanda és anònima; o és essencialment la mateixa que una demanda examinada anteriorment pel Tribunal Europeu o ja sotmesa a una altra instància internacional d'investigació o d'acord, i no continga fets nous. En quart i últim lloc, si la demanda és incompatible amb les disposicions del Conveni Europeu o dels seus Protocols; manifestament mal fundada o abusiva; o si el demandant no ha patit un perjudici important (Art. 35 CEDH).

Quan el Tribunal Europeu actue en via consultiva, el Tribunal resoldrà si la sol·licitud d'opinió consultiva presentada pel Comitè de Ministres és de la seua competència (Art. 48 CEDH). Està també previst que un col·legi de cinc jutges de la Gran Sala del Tribunal Europeu es pronuncie sobre l'acceptació de la sol·licitud d'opinió consultiva presentada pels òrgans jurisdiccionals de major rang d'una Part Contractant (Art. 2 del Protocol núm. 16).

En el cas que el Tribunal Europeu declarara admissible una demanda, existeixen dues opcions. La primera consisteix en que el Tribunal Europeu

pot posar-se a la disposició de les parts per a aconseguir un acord amistós sobre l'assumpte, inspirant-se per a això en el respecte als drets humans, tal com els reconeixen el Conveni Europeu i els seus Protocols (Art. 39 CEDH). La segona, és iniciar el procediment judicial.

He de recordar que, en el termini de tres mesos a partir de la data de la sentència d'una Sala, qualsevol part en l'assumpte podrà sol·licitar la remissió de l'assumpte davant la Gran Sala (Art. 43 CEDH).

Sobre el caràcter definitiu de les sentències, cal distingir dos supòsits (Art. 44 CEDH). El primer consisteix a tindre en compte que una sentència de la Gran Sala sempre serà definitiva. En segon lloc, una sentència d'una Sala serà definitiva quan es produïska una d'aquestes tres hipòtesis (1) si les parts declaren que no sol·licitaran la remissió de l'assumpte davant la Gran Sala; (2) si no s'ha sol·licitat la remissió de l'assumpte davant la Gran Sala tres mesos després de la data de la sentència; o (3) si el col·legi de la Gran Sala rebutja la sol·licitud de remissió.

Sobre la força obligatòria de les sentències, he d'insistir que las Parts Contractants es comprometen a acatar les sentències definitives del Tribunal Europeu en els litigis en què siguen parts (Art. 46 CEDH).

Respecte de l'execució de les sentències en el Dret espanyol, cal indicar que es pot interposar un

recurs de revisió davant el Tribunal Suprem contra una resolució judicial ferma quan es complisquen dues condicions: (1) quan el Tribunal Europeu haja declarat que aquesta resolució ha sigut dictada en violació d'algun dels drets reconeguts pel Conveni Europeu i pels seus Protocols; i (2) sempre que la violació, per la seua naturalesa i gravetat, comporte efectes que persistisquen i no puguen cessar de cap altra manera que no siga mitjançant aquesta revisió (Art. 5 bis Llei orgànica 7/2015, 21 juliol, de modificació de la Llei orgànica del Poder Judicial).

Finalment, i únicament per a les opinions consultives presentades pels òrgans jurisdiccionals de major rang d'una Part Contractant, es preveu específicament que “les opinions consultives no seran vinculants” (Art. 5 del Protocol núm. 16).

